

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Naročnina četrletno 15 Din,
polletno 30 Din, letno 60 Din,

za inozemstvo 90 Din.

Posamezne številke 1'50 Din.

Urednik in izdajatelj Ivan Zorec v Ljubljani.

Ljubljana, 6. januarja 1933.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Poštočerkovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Združimo svoje sile!

Narodi si kujejo svojo usodo predvsem sami. Brez lastnega napora in lastnih žrtev si še ni noben narod priboril svojega prostora na soncu. Trajno vrednost imajo samo vrednote in dobrine, ki si jih je izbojeval s tveganjem najboljših svojih sil. Najdragocenejših dobrin ne zna ceniti, če so mu bile podarjene brez borbe in lastnih žrtev. V zgodovinskih trenutkih pokaže narod svojo politično zrelost. Usodno zanj, če nima tedaj pravih voditeljev, če ima voditelje, ki vodijo svoje posebne račune! Brezpogojno sicer bo z njimi obračunal, a škoda je nepopravljiva. Ni povsem prazna trditev, da ima narod voditelje, kakršne zasluži.

So trenutki, ko je za vsak narod eno najnujnejše: da se v globini svoje duše zave, da je treba zbrati vse sile in jih brezpogojno vse usmeriti k enemu cilju. V trenutkih velikih odločitev morajo vsi strankarski oziri in računi stopiti brezpogojno v ozadje, morajo vsi zavedni rojaki in odgovorni ljudje z iskreno vnemo, brezprimernim trudom in največjim samozatajevanjem sodelovati pri odstranitvi vseh ovir in ustvaritvi vseh pogojev — moralnih, psiholoških, političnih — za enoten nastop.

Dobe so in položaji, kjer si tudi najjačja politična skupina ne sme lastiti pravico, da bi sama govorila v imenu vsega naroda. So vprašanja, tako velika in usodna, da jih more narod le z združenim naporom res zadovoljivo rešiti. Neodpustljiv greh bi bil, dajati takim vprašanjem politično-strankarsko lice in jih skušati reševati z gledišča strankarskih koristi. Ni je stranke, ki bi si brez usodnih posledic za narod lahko lastila v zgodovinsko odločilnih trenutkih monopol na zastopstvo in predstavništvo naroda. Pred zgodovino nosijo vsi voditelji silno odgovornost, da si ne zapirajo oči pred preprostim, a odločilnim dejstvom, da je narod silen in nezlomljiv v svoji volji le, ako v dnevih velikih odločitev nastopa enotno, strnjeno, da se njegova borbenost in aktivnost postoteri, ako so združene vse moralne in druge sile, ako ni razcepa, ni nezadovoljnih, nikjer malodušnosti, ne zapiranja, ampak samo ena volja, ena sama sklenjena fronta vseh narodnih sil napram nenarodnim.

Križa in naše gledališče

Naše gledališče je v krizi, kakor so v krizi skoraj vse naše kulturne ustanove. To je brez dvoma splošen pojav in tudi glavni vzroki bodo precej slični. Kriza je duhovna in materialna. Brez poznavanja prve ne bomo mogli rešiti druge, kar pa velja tudi obratno, kajti duhovna in materialna kriza sta v neposredni vzročni zvezi.

Za duhovno krizo je značilno pomanjkanje zanimanja današnjega povprečnega človeka, pa tudi tako zvanega inteligenta za duhovno življenje v narodu, pomanjkanje smisla za umetnost, šibkost vodstva, ki ni doraslo zahtevam časa in materialistično pojmovanje vsega življenja, ki izključuje skoraj sleherni idealizem. Da je temu tako, je v marsičem kriva materialna kriza, to je slabe gnotne razmere, v katerih živi današnji meščan (da o delavcu in kmetu niti ne govorimo), ki zadostuje komaj za najpotrebnejše izdatke za življenje, poleg tega pa naše kulturne ustanove tudi nimajo nujno potrebnih sredstev, ki bi jim omogočile mirno in smotno delovanje.

Dejstvo krize zahteva seveda od vodstva kulturnih ustanov, da skušajo najti rešitev iz težkega položaja — v katerega so zašle v marsičem gotovo ne po lastni krivdi — upoštevajoč vse duhovne in materialne zapreke našega časa. Zato je še posebno potrebno, da si je vodstvo na jasnem, kaj hoče, kaj mora in kaj more storiti, da zagotovi v svojem delokrogu ne samo uspešno delo, temveč tudi napredek.

Preidimo iz teh splošnih ugotovitev k našemu gledališču. V duhovni krizi moremo predvsem ugotoviti umetniško krizo, v kateri se že nahaja nekaj

Nihče naj se ne vara v domnevi, da odločuje število samo. Najjačji skupini bi bili vezane roke, bi bil oviran pravi elementarni razmah, ki edino jamči za končni uspeh, ako ne bi imela zavarovanega hrbta. Odločuje v enaki meri duhovna in moralna sila odličnih posameznikov, odločuje sugestivna sila enodušnosti v borbi. Kdor o vsem tem še ni razmišljal in si izprašal vesti, še duhovno ni pripravljen.

Toda, ali je mogoče ločitev duhov umetno zadržati? — Da, ločitev duhov je tudi v našem položaju potrebna, a taka ločitev, da bodo stale pozitivne sile narodove na eni in negativne na drugi strani, taka ločitev, da je na eni strani poštenost, značajnost in narodova zvestoba, na drugi pa računarstvo, narodno dvoživkarstvo, izdajstvo in neznačajnost. Toda ne trkajmo na prsi in ne bodimo predvsem sodniki. Ločimo zapeljance od zapeljivcev. Tudi brez nas ne uide nihče sodb. Ni ga greha v političnem življenju, ki se ne bi maščeval nad onim, ki ga je zagrešil — prej ali slej. Komur je maščevanje prva misel, ga ne vodijo iskreni nagibi. Tako ali tako bo žel oni, ki je ostal narodu zvest v težkih časih. Več kot vsak nasprotnik škodi naši veliki stvari, ki z grožnjami na nepravem mestu in iz nečistih nagibov odbija omahljivce, zapeljance, odvisneže in naivne zavarovance, da ne najdejo pota domov. Pokoro bo delal vsak — to niti ni od nas odvisno. Prostitucija katerekoli vrste — tudi politična — je moralno, a tudi socialno zlo. Zato je ne moremo presojsati edino le z moralnih vidikov. Gre za to, da jo iztrebimo do korenin, in za nič drugega.

Česa nam je danes najbolj treba? Ali ne za vesti, da nas v odličnih trenutkih vodijo možje čiste preteklosti in ravne linije, neupogljivega značaja in neizpodbitne moralne avtoritete, ki jim lahko vsi z brezpogojnim zaupanjem sledimo? Kje so? Ali jih iščemo, ali jim pripravljamo pot, da stopi iz zatišja, kogar narod kliče in rabi.

Eno smemo v imenu naše skupne stvari zahtevati od vsakogar: da se umakne in prepusti mesto drugim, ako bi njegova oseba pomenila oviro za združitev naših sil.

*

let. Kljub temu, da imamo v splošnem dober igralski, pa tudi režiserski ansambel (kar velja predvsem za dramo), vendar ne dosega naše gledališče tistih umetniških uspehov, ki bi jih nujno moralo. Glavna krivda je brez dvoma na repertoarju, ki je sestavljen nesmotrno. Repertoar bi moral obsegati predvsem domača dela, potem pa dela tujih literatur iz preteklosti in sedanjosti, ki so umetniško v resnici pomembna in ki pomenijo oploditev našega duhovnega življenja. Edina koncesija občinstvu pri določitvi repertoarja bi smele biti igre, ki morejo po aktualnosti snovi ali idejno privlačiti današnjega človeka. Vodstvo našega gledališča pa objavi sicer vsako jesen načrt repertoarja za bodoče leto, katerega pa vsaj po njegovi resni plati ne izvede, temveč nadomesti umetniško pomembne igre z raznimi komedijami, burkami in operetami, ki nimajo nobene umetniške niti idejne vrednosti. Vse to se vrši z izgovorom na gledališko blagajno. Ta izgovor pa se je marsikdaj izkazal kot neresničen, saj vemo, da so zlasti v dramih največini propadle tudi denarno razne komedije, od katerih si je vodstvo obetalo blagajniški uspeh, med tem ko so imele visoko umetniške igre tudi prav lep gnotni uspeh. Kako nerodno in nesmotrno ravna vodstvo našega gledališča, naj omenim samo letošnje proslave Gerharda Hauptmanna in Björnsterne Björnsona po vsem kulturnem svetu, ki so vzbudile tudi pri nas obilo zanimanja, naša drama pa nima na repertoarju niti eno delo imenovanih pisateljev, katerih vpriporitev bi pomenila ne samo umetniški, temveč tudi gnotni uspeh.

O režiserjih in igralcih, kakor tudi o naši dnevni kritiki, ki so v duhovni krizi gotovo tudi zelo velike važnosti, zaenkrat ne bomo razpravljali, ker bomo skušali podrobneje govoriti o vsem tem v po-

Razgledi

Zaključujemo leto, bilanco delamo. Če smo pošten, moramo priznati, da smo pasivni. Skepsa je na vsej črti rezultat oficialnega sveta. Ljudje tavajo v megli, in sami sebe izprašujejo plaho in boječe, kaj bo jutri, kaj nam prinese bodočnost. Ne vedo, kam bi in kako. V kapljicah jim vlivajo poguma z večnimi tolažbami, da gre na boljše, da se kriza bliža koncu ali, da krize sploh ne bo. In čudo božje: v nekaj mesecih se ti pojavi kriza, hujska od prve, ali pa se kriza poostri in tira še one ljudi, ki so verovali tolažbam, v obup, široke množice pa tira v še večje pomanjkanje in jih v trumah izroča cesti in poginu.

Oficielni znanstveni krogi so razglasili svojo skepsu v stvareh politične ekonomije in sociologije. Metode, ki so privedle ostale znanstvene panoge do sijajnih rezultatov, te metode so jim tuje in za te stroke »neporabne«. Preko dela in dognanj velikih gospodarstvenikov, velikih reformatorjev družabnih ved gredo hladnokrvno in ga nočejo videti. Zakoni družabnega življenja, ki jih je veda odkrila, so zanje brez pomena, dasi jih je praksa sijajno potrdila.

Uspeh vsega tega je, da je ljudem postalo družabno življenje nerazrešljiva uganke, da so zanje vsi pojavi življenja zaviti v skrivnostno in tajinstveno meglo, ki jo bo morda pregnal kdaj kak čudež ali kak pravljčni junak, ki mu bodo že ob rojstvu dane v zibel magične sile osvovjevalca in rešitelja. Ljudem je danes vse, kar se krog njih dogaja, nerazumljivo, kakor čarovnija. Čarovnija je gospodarstvo, politika, znanost in umetnost.

V gospodarstvu vlada anarhija, cene padajo in se dvigajo, kurz je nižji, zdaj se zopet dviga, zemljiške knjige so čedalje bolj popisane z vknjižbami, število konkurzov je vsak dan večje, moratorij je na dnevem redu. Ali je kdo od onih, ki so zato poklicani, razjasnil te uganke, ali je kdo povedal ljudem, da to niso uganke, da je le stroj gospodarskega sestava star in neraben, da ni več sposoben, odgovarjati potrebam časa?

Morda tudi v stvareh političnega življenja ni bilo nikdar toliko nejasnosti med ljudmi, toliko

ročilih o posameznih uprizoritvah in na kraju sezone.

Materielna kriza je dvojna. Prvič v gledališču samem: državna subvencija je vsako leto manjša, za bodoče leto je padla kar skoraj za pol milijona dinarjev, drugič pa pri občinstvu, ki ne zmore previsoke vstopnine. Če smo nasvetovali pri reševanju duhovne krize, da skuša vodstvo gledališča pritegniti občinstvo z izboljšanjem repertoarja in igrami z aktualno vsebino, moramo najti možnost, da pri reševanju materielne krize zagotovimo gledališču večje prejemke in manjše izdatke. Večje prejemke pa bo doseglo gledališče le na ta način, da privoli s korenitim znižanjem vstopnine, v zvezi z dobrim in zanimivim repertoarjem ter kvalitetno izvedbo del čim več občinstva, ki mu mora postati obisk gledališča, zlasti za naše drame, nujna duhovna življenska potreba. Tu bi mogla mnogo pomagati dnevna kritika, ki bi se morala zavedati tudi te svoje naloge in ne samo, da bolj ali manj strokovno ocenjuje uprizoritve. Izdatki pa bi se mogli znižati s smotrnejšo izrabo raznega materiala (z omejitvijo pri inscenacijah, saj je glavno notranja režija, ne pa zunanji okvir), z zmanjšanjem izdatkov pri upravi ter nadomestitvijo moči, ki so gledališču samo v breme, z močmi, ki bi jih mogli uspešno zaposliti, kar bi dvignilo tudi igralski nivo.

Tale kratek uvod v vedno poročanje o našem gledališču, katerega smatramo za eno najvažnejših kulturnih in ljudsko prosvetnih ustanov slovenskega naroda, naj služi čitatelju za razumevanje naših poročil o posameznih važnejših predstavah, kjer bomo skušali poleg ocenjevanja uprizoritev, podrobneje pokazati na pogoje nemotnega in umetniškega razvoja slovenske gledališke umetnosti.

V. K.

možnosti za politične avanture. Takih političnih avantur ni poznala samo Španija, kjer je gospod Primo de Rivera že končal svojo politično pustolovščino, pozna jo tudi Italija, pozna jo tudi Nemčija. Kje je vzrok, da gredo te pustolovščine vendarle v klasje, kje je vzrok, da dobivajo vendarle pristašev? Kaj so prav za prav? Fašizem je poslednji poizkus, ohraniti staro družabno organizacijo, opira se po vsem svetu na kapital, ki si skuša kolikor mogoče podaljšati svoje življenje. Izposodil si je odločne geste, ki ljudi zavajajo, da mu nasedajo. Kaj je prinesel fašizem Italiji? Ogromen denar, ki ga je porabil za propagando v inozemstvu, stara politična izvežbanost in izšolanost italijanske diplomacije, meglen položaj vse Evrope, je utrdil v svetu mnenje, da pomenja ta politična pustolovščina res kako rešitev italijanskega ljudstva. Če bi bilo temu res tako, bi po Italiji ne razsajala prav takšna kriza kakor po vsej Evropi, ne bili bi v Italiji davki tako visoki in tako »velikopotezno« organizirani, da ni več stvari, ki bi ne bila obdavčena? Slovenskega človeka v Italiji ne preganja le fašistični nacionalizem, davi in stiska ga potisočerja nadloga, ki tare vso zapadno Evropo, davi ga strahoviti davčni vijak in splošna gospodarska stiska. Fašistično odrešenje je le pesek v oči vsem kratkovidnim po naravi.

Znanost se je zatekla v nadzemske pokrajine, filozofija se vedoma in hote umika vprašanjem resničnega sodobnega sveta, in rešuje metafizična vprašanja, danes, ko umirajo ljudje na cesti. Oficijska politična ekonomija pridiguje skepsa, da ohranjanje življenja obrabljene in nerabne staremu stroju, prav nič je ne brigajo milijoni, ki jih vsak dan žrtvuje, saj dobiva za to svoje delo od ameriške, angleške in vseh vlad denarno podporo.

Umetnost je točen odraz vsega tega življenja. Tudi ona se bavi s pustolovskimi vprašanji. Evropska literatura boleha na hipertrofiji življenjepisnih romanov, vsa se izgublja v preteklosti in jo potvarja. Bolestno išče podobe kakega dovolj velikega pustolovca za mistično poslanstvo, ki ga je prisodila bodočemu junaku. Zaveda se dobro svoje zmote, le da je priznati noče, ker s tem izgubi svoj raison d'être. Lev Nikolajevič Tolstoj je že v »Vojni in miru« točno povedal: dobe ustvarjajo, vidni nosilci idej so le njihov odraz. Hlastanje po osebnostih in hoteno napačno prikazovanje njihovih misij so znak propada.* Ljudstvu je

* Sicer ne segamo radi v besedo svojim sodelavcem in praviloma in načeloma prepuščamo njim, da izvedejo in obrazložijo svoje misli, pa naj se tudi v tem ali onem ločijo od naših. Tu pa moramo vendar poseči vmes s svojo opazko, ki je hkratu ugotovitev. Res je, življenjepisne povesti, iskanje junakov, to je znak naše dobe. Ali res je tudi: Junakov si ni nikoli ustvarjal niti fevdalizem, niti jih ne rabi kapitalizem. Ne enemu ne drugemu niso po volji, utegnili bi ga celo motiti v njegovem življenju, zlasti pa ogražati njegovo moč. Kajti eden kot drugi predstavlja vladno maloštevilnih, oligarhijo. Oligarhija pa lahko vsak hip pregleda in presteže svoje vrste, in sporazum za vladno in oblast med njimi ni težak. Počemu bi se torej vznemirjali s priznanjem močnih osebnosti, ki bi jim po eni strani kratile oblast, po drugi pa zmanjševale veljavo in imenitnost. Ne — junak, to je značilna zahteva množice. Množica, ta potrebuje velikih ljudi, da jo vodijo — čeprav je ta veličina le prevečkrat zelo, pa prav zelo negotova. Ni tukaj prostora, da bi to trditve psihološko razlagali, saj pa tudi treba ni — vsak dobi lahko v zgodovini primerov, kolikor jih hoče. Pa čemu brskati po zgodovini, ko pa nam daje živa sedanost primerov dovolj. Ni ga nauka, ki bi zanikovala bolj dosledno vsakršni vpliv osebnosti na razvoj človeštva, kakor ekonomični materializem. In prav ta nauk si je vzdol ime po svojem učeniku Marxu, in se imenuje danes sam že po navadi marksizem. Pa ne samo to. Na Ruskem so dobili pripadniki Marxove vere popolno oblast in moč, da uresničijo njene nauke in jih prenesejo v življenje. V zmislu teh naukov bi bile osebnosti čisto podrejenega pomena. Pa kaj vidimo? Podobnega kulta, kakor ga goje boljševiki o svojem ustanovitelju, Ljenuinu, ne najdemo nikjer

Iz vsebine naših revij

»Čas«, revija Leonove družbe, let. XXVII. št. 1. Vsebinska: Fran Tersegav: Kapitalizem in marksizem v luči socialnih nauk Pija XI. — Dr. Ivan Ahčin: Mladi. — Obzornik: A. U.: Še ob socialni okrožnici Pija XI. — A. S.: Mednarodni kongres za cerkveno edinost na Velehradu. — Ocene. — Zapiski.

Št. 2 in 3. Vsebinska: Dr. Anton Breclj: Studija o stigmatizaciji. — Dr. Ivan Tomšič: Problem narodnostnih manjšin v luči krščanske filozofije. — Dr. Stanko Gogala: Socialnost in etičnost. — Jan. Plestenjak: K osebnosti Antona Aškercia. — Obzornik: Dr. L. Sušnik: IV. kongres slovenskih katoliških akademikov in starešin. — A. M. O.: Šesti mednarodni kongres za »novo vzgojo«. — Ocene. — Zapiski.

»Beseda o sodobnih vprašanjih«, leto II., št. 1. Vsebinska: Mirko Javornik: Resume 1932. — Miro Jeršič: Mladina, politika, politični katolicizem. — Joško Brilej: Krščanstvo in marksizem. — Dr. Jože Pokorn: Razdolžitev kmetov. — Giovanni Papini: Slava (iz »Goga«). — E. Sternberg: Propadanje svetovnega kapitalizma. — Pregled: Napredek težke železne industrije v Rusiji. — Svet se zapira.

»Trgovski tovariš«, leto XXIX., šte. 12. Vsebinska: Dr. Vinko Šarabon: Skromna velesila. — Fr. Zelenik: Poljedelstvo in trgovina. — V. Zemljčič: Pošta v starem veku. — Stane Štrekelj: Vaši sodelavci. — Naše gospodarstvo konec leta 1932. —

»umetnost« tuja, ne rabi je, ker mu ničesar ne nudi. Edino nečesa ga nauči: zabriše mu podobo vseh stvari, odmakne njegovo pozornost od problemov sveta, v katerem živi, zato je reakcionarna, sterilna in brez ognja. Kadar bo umetnost zopet stopila v službo ljudstva, kadar bo zopet doumela nalogo, ki jo ima od nekdanj, da drži svoji dobi zrealo, takrat bo postala umetnost zopet zadeva ljudstva in naroda, takrat bo pogresivna in ga bo v resnici mogla voditi naprej, takrat si ne bo zavzovala oči pred življenjem.

Če je bila bilanca takšna, kakšni naj bodo razgledi za bodoče dni, za bodoče leto, ki smo stopili vanj? Pred vsem je treba zopet najti vero življenju, najti je treba zaupanje prizadevanju mnogih pokolenj, ki so z resničnim in korenitim delom odkrila zakone družabnega življenja, ljudem je treba pokazati izsledke njihovega prizadevanja in jih utrditi v prepričanju, da ni ugank, ni skrivnosti in megle, da je treba le zdrave misli in volje za delo. Da je mogoče na novo urediti svet, da je mogoče graditi novo stavbo, po novih načrtih, ki bo dovolj prostorna, dovolj velika, dovolj gostoljubna, da bo mogla biti novi dom, nova domačija slehernemu človeku. Naša borba naj je zavestna, trdna vera v lepše življenje bodočih pokolenj, težaško delo pri osnovah novega življenja. V tem znamenju naše nebo ne bo sivo, temachno in megleno. Žarki vzhajajočega solca bodo pozlatili vso zemljo, pozlatili bodo roke in lica vseh, ki bodo in so prvi zidarji novega človeškega domovanja, ki ga bodo sporazumno gradili vsi narodi sveta. Načrt te zgradbe je jasen, pravilen, točen. Z njim bodo nekoč rešena vsa delna vprašanja, ki danes pretresajo svet. Naša dolžnost je je, da ga ljudem nepotvorjenega izročimo. M. M.

»Slovenija« nima namena ustanavljati politično skupino ali delati propagando za kak politično-strankarski program — niti odkrito niti prikrito. Njen namen je: z vidika naših dognanih narodnih interesov in prave demokracije ter duhovne strpljivosti motriti naše javno življenje in se boriti proti zlorabi in izdajstvu idealov in načel, ki jih proglašamo kot vodilna in bi nam tudi morali biti vodilna. Kdor je mnenja, da nam je tak vsestransko neodvisen, strankarsko nevtralen list potreben, in kdor želi, da se list zunanje in vsebinsko dvigne, ga vljudno vabimo, da nas gmotno podpre s tem, da postane naš redni naročnik-plačnik.

Širite in naročajte naš tednik!

v novodobni zapadni Evropi, moraš poseči že daleč v zgodovino nazaj, ali pa iskati primerov v orientalskih kanatih. In nazadnje: mumifikacija Ljenuinovega telesa in njegova shranitev v sarkofagu v Kremlju, kamor romajo marksistični verniki — zato je treba iskati primerov v staroegiptovski ali starozavestni dobi, v dobi torej, ki je čistila svoje vladarje po božje in ki je bila vse drugo, nego od misli in duha sodobnega zapadnega Evropeca. Ta mumifikacija pač ni in ne more biti drugega nego želja, dati mojstrov osebniosti še po smrti nekako mistično poslanstvo. Za mističizmom pa sodobna Evropa res ne boleha — škoda, bi nam skoraj ušlo!

Uredništvo.

— Gospodarski boji v Vzhodni Aziji pred 50. leti. — Perzija opusti pred 406 leti zlati standard. — To in ono: Trgovski koledar 1933. Stečaj in prisilne poravnave v mesecu novembru 1932. Gospodarstvo pri izdaji glavnih podpor našega socialnega zavarovanja. Brezposelne podpore v l. 1931. Naš opij. Državni proračun za leto 1933/34. Anuitete evropskih držav Ameriki. Dolgovi podunavskih in agrarnih držav. Svetovno prebivalstvo. Največja trgovska hiša na svetu. Zgodovinske »plajte«. Gospodarska kriza v 19. stoletju. Potrošnja električne struje. — Društvene vesti: Predavalni cikelus Slov. trg. društva v Mariboru.

»Narodni gospodar«, glasilo Zadružne zveze v Ljubljani. Vsebinska: Dr. Basaj: Beseda za teške čase. — Jugoslovansko zadružništvo ob koncu leta 1931. — Dr. Basaj: še o zakonu o zaščiti kmeta. — Novi državni proračun. — Devizna kupčija. — Svetovni blagovni trgi v novembru. — Zaščita izseljeniškega denarja. — Mednarodno varstvo varčevalcev. — Stavbne zadruge v Nemčiji. — Boljševiška zadružna teorija.

»Triglavski listi«, letnik I., št. 4. Vsebinska: Dr. P. St.: Vatroslav Oblak — dr. Turnerju. — Poročila: 50 let češke univerze. — Poročilo ljubljanskega poverjeništa na občenem zboru starejšinskega društva Triglava v Celju 7. V. 1932. — Beleške: Nekaj pripomb k članku dr. Ilešič-a o zagrebškem »Triglavu«. — Not. pripr. Odon Šorli: Odprto pismo zagrebškemu Triglavu. — A. Z.: Zbor mladega »Triglava«.

Širite, naročajte
in priporočajte
tednik
„SLOVENIJA“

»Slovenija« hoče delati za koncentracijo vseh naših duhovnih, moralnih in političnih sil v borbi za trajne pogoje našega svobodnega življenja kot narod (kot kulturno-zgodovinska individualnost). V tem zmislu bo posebno povdarjalo to, kar vse zavedne rojake družijo, ne da bi hotela s tem zankati diferenciacijo duhov, v kolikor je utemeljena v dejansko obstoječi ločitvi duhovnih, socialnih in gospodarskih interesov. Kdor te težnje odobrava, ga vabimo v krog naših rednih naročnikov.

»Slovenija« hoče postati glasnik vseh stremljenj, težčih se duhovni svobodi in pravi demokraciji, po zbiranju in zenotenju naših sil v borbi za trajne pogoje našega obstoja kot narod. Kdor je z nami enakih misli, ga prosimo, da se spomni svojih dolžnosti do lista.

»Slovenija« hoče postati glasnik vseh stremljenj, težčih po duhovni svobodi in pravi demokraciji, po zbiranju in zenotenju naših sil v borbi za trajne pogoje našega obstoja kot narod. Kdor je z nami enakih misli, ga prosimo, da se spomni svojih dolžnosti do lista.

Slovenskemu izobraženstvu!

Kar vas samostojno misli in kar vas je ohranilo zvestobo do idealov naših najboljših mož, podpirajte podjetje, ki brezpogojno in izključno služi skupni naši stvari.

Rojaki!

Zavedajte se svoje dolžnosti do podjetja, ki so ga idealisti ustanovili zgolj z namenom, da družijo k skupnemu naporu in delu vse, ki so enih misli.

Prosimo vse, ki jim je potekla četrletna naročnina ali ki naročnine sploh še niso poravnali, da se spomnijo svoje dolžnosti.

Pozor naročniki!

Kdor ne dobi lista redno, naj to takoj naznani, ker se dogaja, da dobivamo reklamacije kljub temu, da list redno pošiljamo.

Uprava „Slovenije“.

Dr. I. R—i:

Evropska stranka

Dne 1. oktobra t. l. se je začel v švicarskem mestu Baslu letošnji panevropski kongres, ki je zboroval do 4. oktobra. Sklic ga je predsednik »Panevropske Unije« R. N. Coudenhove-Calergi, častno predsedstvo je pa obljubil prevzeti francoski ministrski predsednik Herriot, ki pa na kongres ni prišel, ker mu je 19. septembra t. l. pisal Coudenhove-Calergi odprto pismo, da se ne strinja z izjavo Herriota, ki so jo priobčili nekateri svetovni listi in s katero naj bi bil Herriot zavzel odklonilno stališče o ravnopravnosti Nemčije glede oborožitve z besedami: »Ne, nikdar, nič!« Na kongresu je pa Coudenhove povedal, da mu je pisal Herriot, da navedenih besed nikdar ni izrekel, da pa odlaga predsedstvo baselskega kongresa zato, da olajša stališče svojemu prijatelju Coudenhove-Calergiju. Coudenhove je pozdravil na to Ed. Herriota v imenu celega kongresa kot prvega državnika, ki se je kmalu po končani svetovni vojni izrekel za »Zedinjene države Evrope« in ki bo tudi v prihodnosti vključil vsi dnevni politiki imel odločilno vlogo v boju za svetovni mir in za »Zedinjeno Evropo«.

Že prvi dan zborovanja panevropskega kongresa je predsednik Coudenhove-Calergi razglasil senzacionalno vest, da je

ustanovljena evropska stranka.

Opisal je vso resnobo političnih razmer v Evropi, ki ji grozi od ene strani krvava revolucija, od druge pa nova svetovna vojna, ko je socialni ustroj Evrope ravno tako bolan, kot je bolna njena mednarodna organizacija. Stalin pripravlja državljansko vojno, Hitler pa vojno med narodi. Stalin ni nikdar opustil svojega zunanjepolitičnega namena, da pritegne Evropo z veliko revolucijo zvezi sovjetskih republik, zunanjepolitični cilj nemških nacionalnih socialistov je pa, da združijo vse pokrajine Evrope, kjer je kaj nemškega življa, nele Avstrijo, Danzig in Luxemburg, ampak tudi nemški del Švice, velik del Češke, Alzacijo-Lotaringijo in dele Poljske, Litve, Danske, Jugoslavije in Belgije.

Potrebno je — je dejal Coudenhove — da začne Evropa zaradi Stalina s politiko socialne pravičnosti in izboljšanja gospodarskih razmer, zaradi Hitlerja pa s politiko narodne pravičnosti in resnišnosti ter odkritim varstvom narodnih manjšin. Ljudske množice v Evropi, delavci v tovarnah, kmetje na polju odklanjajo narodni imperilizem, žele miru, dela in kruha. Coudenhove je zaklical Evropejcem: »Združite se mimo vseh besed in formul državnikov in diplomatov ter političnih zvijač in intrig, brez svojih vlad in strank! Oznanil je tudi

program vseevropske stranke.

Program te stranke, ki naj se organizira v vseh državah Evrope, je sledeči:

Cilj evropske stranke so Združene države Evrope, ki jim je podlaga:

notranji in zunanji mir,
gospodarski in socialni napredek,
osebna in narodna svoboda.

Evropska stranka hoče:

1. Zvezo evropskih držav in z njo medsebojno jamstvo za neodvisnost in varnost vseh držav v Evropi; revizijo mirovnih pogojev, da se vzpostavi enakopravnost med vsemi evropskimi državami; evropsko zvezno sodišče, ki naj bo obvezno za razsoje vseh medevropskih sporov; evropsko vojaško zvezo s skupnim generalnim štabom in skupnim vojaškim zrakoplovstvom, da bo zagotovljen mir in da se izvrši razorožitev enakomerno.

2. Politiko miru v Evropi tako, da se bo vodila skupna mirovna politika nasproti neevropskim državam; da bodo sodelovale vse države na evropski celini v zvezi narodov z vsemi skupinami držav sveta; da se ustvari najožji sporazum z britanskim imperijem; da se izbršejo vsi mednarodni vojni dolгови; da se evropske države sploh ne vmešavajo v spore izvenevropskih držav; da se uveljavi evropska monroe-doktrina, t. j. načelo, da se nobena izvenevropska država ne sme vtiati v evropske zadeve.

3. Evropska carinska zveza na tak način, da se polagoma odpravijo vse carinske meje in gospodarske ovire med državami v Evropi; da se ustvari skupno carinsko varstvo za evropsko kmetijstvo in industrijo, da se organizira po načrtu evropski trg; da se odpro evropske kolonije za vse prebivalce Evrope in da se uvede enoten denar po celi Evropi.

4. Evropsko socialno politiko, ki naj zagotovi in ustvari pogoje za existenco delaželnim ljudem; ki naj odpravi brezposelnost s produktivno, evropsko gospodarsko politiko; ki naj skrajša delovni čas sorazmerno z napredkom tehnike; ki naj ustanovi gospodarske zbornice posameznih stanov, da se odpravi razredni boj; ki naj izdela oziroma izpopolni socialno zakonodajo glede mater, otrok,

bolnikov in starih ljudi; ki naj varuje domačine v kolonijah evropskih držav.

5. Evropsko politiko svobode, in sicer: nedotakljivost osebne svobode in svobode verskega prepričanja; preosnovno demokracije z vzpostavitvijo avtoritete; enakopravnost žensk v politiki, gospodarstvu in v družbi; izobrazbo najmožnejših v vseh strokah.

6. Evropsko narodnostno politiko, in to: Ohranitev in varstvo narodnih kultur in tradicij; varstvo in nedotakljivost narodnih manjšin po zgledu Švice in Estonke; prepoved narodnostnega, socialnega in verskega hujskanja; obnovev evropskega idealizma.

Evropska stranka kliče v boj

zoper politiko vojn in oborožitve,
zoper zatiranje narodov in obrekovanje narodov,
zoper bedo in brezposelnost,
zoper vlado denarja in komunizem,
zoper korupcijo in demagogijo,
zoper materializem 19. stoletja!

Tak je program »Evropske stranke« kot ga je razglasil R. N. Coudenhove-Calergi in ga je priobčil v svojem glasilu »Panevropi«. »Evropska stranka« ima namen, da pridobi milijone privržencev med vsemi narodi v Evropi. Kako in pa kdaj se bo konstituirala ta stranka, bomo šele videli. Res je, da prav v zadnjem času zatemnjujejo gosti obaki nad evropsko celino vseevropsko misel. Vsa Evropa pa je obenem tudi prepričana, da mora priti do izpremembe. Izobraženci in preprosti ljudje čakajo nečesa, kar mora priti in pride. Ali bo »Panevropa« tisto, kar prihaja — kdo ve?

Gotovo je pa za nas Slovence potrebno, da skrbno opazujemo vsa tista gibanja v Evropi, ki obsegajo vso evropsko celino.

Naša akademska mladina govori

Predsednik „Zveze slušateljev ljubljanske univerze“, g. Joško Zemljak*

Čeprav Zveza slušateljev Aleksandrove univerze ni politično-kulturna organizacija, vendar hočem na kratko odgovoriti na stavljenja mi vprašanja.

Značilnost za miselnost mlade generacije vidim v njenem naravnem in etičnem odnosu do samega življenja in do vseh kulturnih vrednot in ki jih baš radi tega postavlja bolj ali manj v drugačno vrednostno lestvico, kakor jo ima starejša generacija. In v tem osnovnem razpoloženju rastejo in se razvijajo bolj ali manj vsa stremljenja v današnji akademski mladini, ki se »idejno« (v resnici pa bolj formalno) še vedno ločujejo (izvzeta so mogoče stremljenja tako zvanega mladinskega gibanja in stremljenja marksističnega gibanja) od starih — danes že precej ohlapnih in neizrazitih stremljenj slovenskega kulturno-političnega liberalizma in klerikalizma. Seveda se razvijajo na eni strani kot na drugi že borbe »starih in mladih« (zadnje pač bridko vežejo razmere, okolje in izročilo), ki hočejo po obračunanju s preteklostjo, razčiščenju medsebojnih odnosov, nastopiti nova pota slovenskega kulturnega, političnega in socialnega ustvarjanja.

Toda ZSAU stoji izven takih stremljenj. Njena naloga je reprezentirati ljubljansko akademstvo in ustvarjati častno, pozitivno tradicijo slovenskemu akademiku in slovenski univerzi. Obenem pa mora skrbeti, da omogoči ljublj. akademski mladini materialno njen študij, kar skuša doseči z medsebojno pomočjo in nesebičnim pomaganjem vse javnosti.

OPAZOVALEC

Komadi in komati, duvan in drugo

Na Gorenjskem je bilo. Prišel sem z gora v večjo slovensko vas ter sem stopil v tobakarno, ki je obenem tudi prodajalna specerije, kakor je že navada na deželi. Krepak očanec z zelenim klobukom, kot jih izdelujejo v Radovljici, je stopil za menoj v prodajalno ter voščil dober dan vsem skupaj. Cigaret sem zahteval, prodajalka me vpraša: »Koliko komadov?« Očanec, ki je stal za menoj, je napel oči in ušesa, in se mi je zdelo, kot da bi se spomnil na neko stvar, ko je stopil bližje. Ko sem cigarete dobil, je možakar dejal, da hoče smotk. Prodajalka vpraša zopet: »Koliko komadov?« Očanec pogleda okoli sebe, potem pa po policah, rekoč: »Saj res dva bi potreboval, ampak kje pa imate komate? Dobro bi morala biti narejena, trpežna, komata, pri meni konji trpe, zvoziti bom moral drva še pred zimo. Pa povejte, po čem prodajate komate!« Ko mu je prodajalka postavila

* Izjava je bila namenjena za novoletno številko, a jo je uredništvo prekasno prejelo.

predenj smotke, je izbral dve viržinki ter dejal, da ima dve zadosti. Komatov seveda mu prodajalka ni mogla dati, svoje komade pa je pospravila. Možak se je smejal, ko je dejala prodajalka, da je mislila koliko smotk da želi, ko ga je izpraševala o komadih. Očanec ji je pa zabrusil, da ne kadi »komadov« ali po naše »komatov«, ampak le po dve smotki zvečer. Ko sva stopila iz tobakarne, se je očanec še vedno smejal, pogledal je na vrata ter počasi bral na tablici: »Prodaja duvana«. Zasmejal se je še bolj rekoč: »Če bi ne vedel že štiri-deset let, da tu prodajajo tobak, bi prav gotovo ne šel sem po smotke, ker smo pri nas vedno kadili tobak, ne pa duvan.« Ko sva šla po vasi, sva oba molčala, čeprav je bila cesta prazna in vas kot bi bila izumrla.

A. B.

Iz starih, a vedno novih vesti

Garibaldi o Jugoslovanih.

Ko se je začela vstaja v Hercegovini, je pisal »Slovenski Narod«:

»Zares lepo se obnaša italijanski narod nasproti jugoslovanskemu vstanku. Posebno pa prvi mož njegov, stari boritelj za narodno svobodo in zedinjenje Italijanov, poštenu Garibaldi, se je že pri več prilikah izrazil za vstanek s tako odločnostjo, da je mnogo pripomogel, da so se italijanski prostovoljci napravili na bojišče vstašem pomagati, a doma so Italijani po raznih mestih ustanovili odbore, ki za Hercegovce darove pobirajo. Sodelavec milanskega časnika »Il Secolo« je imel te dni pogovor s starim junakom in lepo, kar poroča o Garibaldiju. »Italijanski prostovoljci« je rekel stari poštenu Garibaldi »naj se pred vsem prisvoje deželni jezik (v Hercegovini), kar je mladim možem lahka stvar. Turško barbarstvo je zadrževalo izobraženje uboga slovenskega naroda, ki je tako nadarjen in krepak. Bodite preverjeni, da bode ta narod, kadar doseže svobodo, dobil tudi znanost in omiko evropsko.« (»Slov. Narod« 24. nov. 1875.)

Kulturno-zgodovinski drobiž

Črnomaljski meščani — »gospodje«.

(Leta 1812.)

Kot je splošno znano, ohranilo je prebivalstvo Bele Krajine dolgo časa svoje svoboščine, ko so jih drugod po Slovenskem že izgubili. Grb Slovenske Krajine (Windische Mark), čigar barve so prevzeli v svoj grb »Črnomaljski gospodje«, nekdanji »viri probi« ali »dobri ljudje — razsodniki«, — pomeni svobodo, ako ga razlagaš kot »klobuk« (baje »Slovenski klobuk«), ali pa ako gledaš v njem — zvon, seveda ne kot zvon, ki kliče na pomoč proti Turkom, marveč kot znak meščanskih pravic (kot slično n. pr. ruski kolokol v Novgorodu itd.), mestni zvon.

Tudi koroški »Edlingerji« so se bili mimogrede zatekli v Črnomelj. — Ni torej čudo, da še l. 1812. srečamo v seznamu navadnih meščanov, ki so odraževali dominikalni davek, »gospode«: Valentin Irbar, na h. št. 3, Andrej Kalin, na h. št. 6, Fran Lašič, na h. št. 11 in Janez Lilek, na h. št. 75. Vse te meščane — a ne ostalih — navaja pisec omenjenega seznama, Črnomaljski »maire« Irbar (s svojima pristavoma Jos. Janežičem in Frid. Pelcem) kot »gospode«, čeprav so bili samo meščani.

Dr. Martin Malnerič.

DEJSTVA IN DOGODKI

Opozorilo

Napovedani sestavek o krizi »Ljubljanskega Zvona« smo morali odložiti zaradi pomanjkanja prostora na prihodnjo številko.

Uredništvo.

Prepovedane knjige in listi

Državno tožilstvo v Zagrebu je prepovedalo razširjenje zagrebskega časopisa »Savremena stvarnost«, prve številke. — Minister za notranje zadeve je prepovedal uvažati v našo državo knjigo Beckmann »Weltlexikon und Weltatlas«, ki je izšla v Leipzigu in knjigo »Balkan«, ki jo je spisal Raymond Offiner in ki je izšla v Parizu.

Vsem, ki vam je obstoj neodvisnega, odločno našega, notranji naši koncentraciji služečega lista pri sre, podprite nas z rednim plačevanjem naročnine!

Vsak bodi

naročnik

tednika »Slovenija«

GOSPODARSTVO

Nesolidni trgovci

Ne davno tega je prinesel »Slovenec« poročilo o razpravi pred tukajšnjim sodiščem, pri kateri je šlo za iztirjavo kupnine od nezanesljivega dolžnika.

Zastopajoči advokat je vzkliknil med razpravo: »To je tudi davek, ki ga plačuje naša obrt.« Davek namreč, ker mora vsak naš proizvajalec vračunavati v svoj kalkul prav izdaten odstotek, ki mu gre v izgubo spričo nezanesljivih odjemalcev in pomanjkljivega pravnega varstva.

Proti tej nesolidni trgovini je naperil ravnatelj Rihard Braun dopis na Trgovinsko zbornico in na razne pridobitne organizacije v Zagrebu. Bistveno vsebino tega dopisa posnemamo po »Jugoslovenskem Lloyd«:

»Vprašanje nezanesljivih dolžnikov mora zanimati vse pridobitništvo, pa tudi vse uslužbence. Kajti če bodo podjetja tudi v bodočnosti vedno izgubljala večje vsote, bodo morala omejevati svoje obrate in seveda s tem tudi odpuščati svoje delavce in uradnike, če ne bodo celo morda sploh prisiljene, da ustavijo svoj obrat. Znano je, da zahteva vsako kreditno podjetje, ko podeljuje posojilo, informacij od raznih poizvedovalnih uradov. Neki taki zavod celo zahteva vse tožbe, ki vise proti trgovcem, in na tej podlagi presoja njihovo kreditno sposobnost. So pa tudi trgovci, ki kopičijo blago, pa plačujejo točno vse obveznosti do nekega trenutka, in ki s tem zavajajo upnike v zmoto glede svoje resnične plačilne sposobnosti.

Zato bi bilo potrebno, da se ustanovi poleg poizvedovalnih pisarn in zavodov ali pri trgovskih društvih ali pri Zbornici za trgovino in obrt poseben razvidni urad, ki bi imel na razpregledu celokupno zadolženost vseh dolžnikov iz vrst trgovine in obrti. Pa stvar je zelo nujna, in takoj naj bi se pričelo z delom.

Stroški za ustanovitev takega urada bi se dali jako lahko razdeliti, tako da pride na vsako posamezno podjetje le neznamen delež. Ker pa je stvar zelo važna, za podjetnike same nič manj, kakor za njihove uslužbence, je treba takoj iti na delo.

Ne vemo, če in za koliko so zagrebški pridobitni krogi zgrabili to pametno misel, oziroma če in za koliko so jo že uresničili. Brez oziroma nanje je za naše trgovstvo in podjetništvo ustanovitev podobnega urada naravnost bitna potreba. In če se ustanovi razen tega tudi v Zagrebu — tem lažje bo delo tudi za naše upnike.

»Slovenija« se ne zavzema za kako slogaško in rodoljubarsko politiko v tem smislu, da bi hotela zabrisati dejansko obstoječa in v naših socialnih, kulturnih in gospodarskih razmerah utemeljene diferenciacije, boriti pa se hoče proti onim ideologijam, ki niso v nobenem resničnem odnosu do naših življenjskih pogojev kot narod in ki so od nekdaj razkrajale naš narodni organizem in nas odvrčale od spoznanja naših življenjskih nujnosti.

Cecilija Bricelj

prodaja in poprava
damskih slamnikov
in klobukov

Stojnica Vodnikov trg
Ljubljana, Križevniška ul. 2

SLOVSTVO

D. S. Merežkovskij:

Napoleon

(18. nadaljevanje.)

Blagajna je prazna; vojščakom ne plačujejo mezd, ne hranijo in ne oblačijo jih; vse ceste so razdejane; ni mogoče iti niti čez en most brez nevarnosti, da padeš; reke in prekopi niso bili več plovni; javne stavbe in spomeniki razpadajo; cerkve so zaprte, zvonovi so utihnili; polja so opustošena; povsod rop, revščina in lakota.²⁴ Tako je bilo do 18. brumaire-a, a potem: »se država vzdigne iz zmešnjave.«²⁵ »Vse se začne na mah in se nadaljuje z enako hitrostjo: zakonodavstvo, uprava, finance, trgovina, promet, vojska, brodogradnja, poljedelstvo, obrt, znanost, umetnost, vse klije, zdajci se razcvete, kakor v čarovniški igri.«²⁶

»V tej glavi je več znanja, in v teh dveh letih je več velikih del, kakor v celi vladarski rodovini francoskih kraljev, pravi o Bonapartu člen državnega sveta Roederer.²⁷ — »Zdaj je skoraj leto, kar vladam«, pravi sam Bonaparte. »Zaprli sem manežo (zavetišče jakobincev), odбил sovražnika, spravil v red finance, vzpostavil red v upravi in nisem prelil niti kaplje krvi.«²⁸ In pozneje, ko že prelija kri, se zaveda, da je slava miru večja, nego slava vojne. »Hudo mi je, da moram živeti po taboriščih in da me to odteguje od glavnega predmeta mojih brig, od glavne zahteve mojega srca — dobre in trdne organizacije vsega, kar se nanaša na banke, obrt in trgovino«, piše leta 1805 finančnemu ministru.²⁹

Še v italijanski vojni ve Bonaparte, da plačujejo dobaviteljem meso po 10 sujev, na trgu pa stane 5,³⁰ čeprav ga takrat po Talleyrandovi besedi »nosi vzvišeni Osijan od zemlje proč.«³¹ To je isti bog Demiurg — v soncih in v atomih.

Kakor bi delal čudeže, se obnavljajo vsi življenjski sokovi dežele, vse rane se cele. »Francija doživlja občutek ozdravitve«, in zdravnik je Bonaparte.³²

»Vera v bodočnost, neomejeno upanje — to je bila posledica prevrata, 18. brumaire-a«, pripoveduje vrstnik.³³ »Sreče Francije po končani vojni bi si ne mogla predstaviti niti najbolj razgreta domišljija«, pripoveduje drugi.³⁴ To je bila sreča »zlatega veka«.

O Corse à cheveux plats, que ta France était belle
Au grand soleil de Messidor!
O Korzičan ploskolasi, kako lepa je bila tvoja
Francija
pod velikim soncem Messidorja!

»Na mah se je vse tako spremenilo, da se zdi, kakor da so se revolucijski dogodki odmaknili za dvajset let,« piše predstojnik nekega okraja ministru za notranje stvari. »Očitno je, kako so se razvedrile ljudske duše, kako se srca odpirajo upanju in začenjajo znova ljubiti... Samo dveh dni revolucije se spominja ljudstvo: 14. julija in 18. brumaire-a, a vse, kar je med njima, je pozabljeno.«³⁵ Pozabljeno je »v soncu Messidorja«, v sreči »zlatega veka«.

Vek železni je šel in zlati se zopet nam vrača.
Sama glej! v majhen ti dar poslej bo Zemlja dajala
kvišku išoči bršljan in z njim vred bakar vonjavi
in kolokozije cvet s ko smeh veselim akantom.
Sama se vračala bo v hlev z vimenom polnim kozica;
več se bala ne bo goveda silnega leva;
sama prijaznih cvetic usipala bo ti zibelka;
kač strupenih ne bo, rastlin več s strupom varljivim;
rastel asirski povsod amom bo žlahtnodišeči.
Polje polagoma vse zlatilo bo v mehkem zaklasku,
s trna bodečega grozd visel bo temnordeči,
s hrasta pa trdega med kapljal bo ko s cvetec zdaj rosa.
O, prevzemi časti že velike (čas je nastopil!),
dragi potomec bogov, gojčeneč Jupitra divni!
Glej, kakó se majé svetovja svodasta teža,
mori daljava, dežel in samega néba globina.
Glej, kakó veseli se vse idočega veka!³⁶

Morda niso še nikoli, od časa Avgusta, od časa Kristusa, ljudje tako za trdno verjeli, da je nastopil »zlati vek«, kakor v teh treh, štirih letih konzulstva.

»Zdelo se je, da so ljudje dosegli najvišji vrhunec človeštva in da so se mogli šteti, kakor prvi ljudje v raju, za gospodarje vsega, kar je Bog ustvaril pod nebom — vse to samo zbog prisotnosti tega čudežnega, ljubljeneega, Strašnega.«³⁷

Morda še nikoli niso bili ljudje tako pripravljeni reči: »Adveniat regnum tuum, naj pride Tvoje kraljestvo.« Ali reči komu, — sinu »krvozmesja«, Dionizu, po Vergiliju, ali Sinu božjemu po evangeliju, — tega ni še nihče niti vedel, niti videl. In v tej slepoti je vzrok, da je trajala sreča zlatega veka samo hip in da se je potem razpršila, kakor sen. Toda morda žive ljudje še vedno v tem trenutnem snu.

- ²⁴ Pasquier, I. 163.
²⁵ Marmont, II. 106.
²⁶ Pasquier, I. 162.
²⁷ Roederer, 93.
²⁸ Ibid., 22.
²⁹ Arthur-Lévy, 406.
³⁰ Arthur-Lévy, 482.
³¹ Lacour-Gayet, 45.
³² Vandal, I. c. II. 506.
³³ Marmont, II. 100.
³⁴ Pasquier, I. 161.
³⁵ Vandal, I. c. 504.
³⁶ Vergilij, IV. Ekloga, v prevodu dr. J. D.
³⁷ L. Bloy, l'âme de Napoléon, 9.

C E S A R.

1804.

»Zelo te prosim, Bonaparte, ne naredi se za kralja! Ta malopridni Lucien te podpihuje, ali ti ga ne poslušaj,« je rekla Josipina, laskaje se Bonapartu.¹

Toda on bi ne bil mogel uslišati njene prošnje, če bi bil tudi hotel: po 18. brumaire-u je že bil »kralj«; sivi zapredek je že razpadal na zlatem metulju.

20. januarja 1800. leta, ko se je prvi konzul preselil iz luxembourškega dvorca v tuilerijskega, ni bilo dovolj grajskih vozov, in morali so najeti vozarske. Zaradi spodobnosti so prelepili številke na njih z belim papirjem.² Tako je bilo sveto uboštvo republike.

V državnem svetu so se obračali na Bonaparta preprosto: »državljan konzul!«³ Oblačil se je tako preprosto, da ga je imel neki rojalist za lakaja, in šele, ko se je srečal z njegovim pogledom, je razumel, s kom ima opravka.⁴

Ko je pred začetkom slavnostne službe božje v stolnici pariške Matere božje o priliki konkordata in amienskega miru vprašalo duhovništvo prvega konzula, če naj kadi obema njegovima tovarišema hkratu z njim, je odgovoril: »Ne!« To se pravi: pred Bogom je že cesar. Zlati metulj je že razdejal sivi zapredek.

Et du Premier Consul, déjà par maint endroit
Le front de l'Empereur brisait le masque étroit.

In že je lomilo ozko krinko prvega konzula
na mnogih mestih cesarjevo čelo.

Pri tem so mu pomagali bolj sovražniki, kakor prijatelji; bolj naravnost nego zmage v vojni, so ga vedli k prestolu napadi na njegovo življenje v miru.

7. germinala 1800. leta, kmalu po odhodu prvega konzula v Italijo, tik pred Marengom, je bila v Parizu odkrita zarota. Zarotniki dolže Bonaparta v svojem razglasu »gnusnih spletk« 18. brumaire-a in »hudodelskih namenov« tega dneva; govore tudi o potrebi, »še enkrat rešiti republiko — revolucijo«. Zarotniki bi se bili morali poprijeti dela na dan po odhodu prvega konzula k vojski. Na čelu zarotnikov so bili vojni minister general Bernadotte, minister za notranje stvari Lucien Bonaparte, policijski minister Fouché in zapovednik Pariza general Lefebvre. »Zarota je bila natihoma potlačena in je ostala malo znana.«⁵

3. nivose-a, 24. decembra 1800. leta se je razpočil v ulici St. Nicaise peklenski stroj pod vozom prvega konzula. Stekla so bila razdrobljena ne samo v Bonapartovem vozu, ampak tudi v sledečem, v katerem se je peljala Josipina, tako da je bila pri njej sedeča njena hčerka Hortenzija od steklenega drobca lahko ranjena v roko. Poškodovanih je bilo petnajst sosednih hiš, troje prehodnikov je bilo ubitih in veliko ranjenih. Samo čudežno se je rešil Bonaparte: njegov voznik, lahko vinjen, je gnal konje v skok in srečno ušel.

Prvi konzul je šel v opero, kjer so tistega večera igrali Haydnov oratorij: »Stvarstvo sveta«. Stopil je v ložo in se je na pozdravne klice in ploskanje dvatisočne množice, ki še ni nič vedela o napadu, priklanjal tako mirno, da ni nihče nič slutil. »Malopridneži so me hoteli pognati v zrak«, je rekel v loži navzočim, potem pa se je obrnil k pribočniku in pristavil: »Prinesite mi spored.«⁶

Mislil je, da so »malopridneži« jakobinci, pa se je zmotil: bili so to »chouani«, kakor so takrat imenovali bretonske rojalistične zarotnike. Sicer so bili pa jakobinci pripravljeni, združiti se z rojalisti, da ubijejo prvega konzula.

»Zrak je poln bodal«, mu je poročal policijski minister Fouché.⁷ Bonaparte je vedel, da je Fouché pripravljen, pridejati k tem bodalom tudi svoje.

Leta 1800. je bilo ustanovljeno »Društvo morilcev trinogov«, iz katerega je izšla pozneje, že za dobe cesarstva, »Zveza filadelfov«. »Napoleon«, tako so rekli, »je otemnel Bonapartovo slavo... Spočetkoma je rešil našo svobodo, a potem jo je uničil.«⁸

V letih konzulstva, 1800—1804, je zrak res »poln bodal«. Toda ubijalci Bonaparta pomagajo Napoleonu: razdirajo tesno krinko prvega konzula na čelu cesarja; razdevajo sivi zapredek na zlatem metulju.

Čim bolj ga sovražijo desetine ljudi, tem bolj ga ljubijo milijoni. »Če pogine, kaj bo z nami? Kdo nas obvaruje pred »rdečim breznom«? pravijo vsi; vsi so prepričani, da je »rdeče brezno« terorja še vedno pripravljeno, požreti Francijo.⁹

¹ Bourrienne, III. 30.² Abrantès, III. 8.³ Roederer, 88.⁴ Vandal, I. c. II. 11.⁵ Thibaudau, 22.⁶ Masson, N. et sa famille, I. 379.⁷ Lacour-Gayet, 160.⁸ Mio de Melito, I. 349.⁹ Constant, Mémoires, ed. Darnier, II. 35.¹⁰ Vandal, I. c. 509.

Dóktorja Francéta Prešerna
ZBRANO DELO

UREDILA AVGUST PIRJEVEC in JOŽA GLONAR

VSE PESMI IN PISMA

Prva popolna izdaja!

XXXI strani uvoda, ca 300 strani teksta, Prešernova slika in facsimiliran rokopis na umetniškem papirju; krasna oprema: velja broš. 40 Din, v platno vez. 55 Din, v usnje vez. 90 Din
JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA